

Subject Area
Education

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 97
PP: 1254-1261

Arrival
18 February 2022

Published
30 April 2022
Article ID Number
61139

Article Serial Number
08

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29288/sssjs.61139>

How to Cite This Article
Kan, Ç. (2022).

“Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Vatandaşlık”

International Social
Sciences Studies
Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:8, Issue:97;
pp:1254-1261

Social Sciences Studies
Journal is licensed under a
Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Vatandaşlık

Patriotism Based on the Views of Pre-Service Teachers

Çiğdem KAN¹

¹ Doç.Dr; Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, mail:ckan@firat.edu.tr Elazığ, Türkiye

ÖZET

Vatandaşlık olma konusunda eğitim, kültür, aile ve çevre koşulları etkilidir. Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık anlayışlarını ortaya koymaktır. Çalışma, Fırat Üniversitesi Eğitim fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, 24 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Genel tarama türünde olan çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, öğretmen adayları vatandaşlığı kişinin ülkesini, bayrağını ve insanlarını sevmesi ve sahiplenmesi, ülkenin ilerlemesi için bireylerin çaba sarf etmesi ve sorumluluk bilinci olarak tanımlamışlardır. Öğretmen adayları vatandaş olduklarını vurgulayarak, sorumluluklarının bilincinde olduklarını ve vatandaş öğrenciler yetiştirmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarına göre vatandaşlık olup olmamanın arkasındaki nedenler ise, toplumun değerleriyle ilgili olduğu, vatani sevmeyenin bencil ve sorumsuz olduğunu ve vatandaşlığın bilinçli olmakla ilgili olduğu açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Değerler Eğitimi, Vatandaşlık

ABSTRACT

Education, culture, family and environmental factors are effective on patriotism. The aim of the present study was to determine the views of pre-service social studies teachers on patriotism. The study was carried out in Fırat University, Faculty of Education. The study group, included 24 pre-service social studies teachers. In the study, general scanning was used. Data were collected with a semi-structured interview form. The study data were analyzed with the descriptive analysis technique. Based on the study findings, pre-service teachers described patriotism as the love of citizens for their country, flag and compatriots, and their efforts for the progress of the country and their awareness about their responsibilities. The pre-service teachers emphasized that they were patriotic and stated that they were aware of their responsibilities and wanted to train patriotic students. According to the pre-service teachers, the reasons behind patriotism or non-patriotism were associated with social values, and those who were not patriotic were selfish and irresponsible and patriotism was associated with awareness.

Key Words: Social Studies, Values Education, Patriotism

1. GİRİŞ

Vatandaşlık olmak kişinin içinde yaşadığı vatani sevmesi, ona bağlı olması ve o vatana ait değerleri içselleştirmesi ve sorumluluklarını yerine getirme çabasıdır. Vatandaşlık olup olmamayı aile, eğitim, çevre şekillendirmektedir. Sosyal bilgiler dersinde etkin vatandaşlar yetiştirmek amaçlanır. Türk dil kurumu sözlüğünde vatandaşlık: “doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir” olarak tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr/>).

Polat’a (2011) göre, Osmanlı imparatorluğunda II. Meşrutiyet dönemine kadar vatandaşlık anlayışı Osmanlılık ideolojisi temeline dayanmaktaydı. 1908 II. Meşrutiyetle birlikte ulus devlet oluşturulmaya çalışılarak ilk defa cemaat kültüründen, toplumsal hayata geçişin bir göstergesi olarak vatandaşlık kurumu ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte vatandaşlıkta yasal düzenlemelerle birlikte daha milliyetçi vurgu ön plana geçmiştir. 1961 anayasası ile milliyetçi vurgudan uzaklaşılsa da, çok partili dönemde bile “demokratik ve eşit” vatandaşlık anlayışına ulaşılmamıştır.

Klasik çağlardan bugüne kadar sürekli değişim içerisinde olan vatandaşlık kavramı bireylerin bir toplum içerisinde konumlarını belirleme ve devletlerin varlıklarını devam ettirebilmelerine kadar geniş bir kapsam içinde değerlendirilmektedir. Tarihsel süreçte vatandaşlık yaklaşımlarında liberal bireyci ve yurttaş temelli cumhuriyetçi vatandaşlık yaklaşımları temel alınmıştır. Türkiye’de devlet tarafından doğrudan yada ders kitapları aracılığıyla cumhuriyetçi vatandaşlık hakimken, yeni düzenlemelerle liberal bireyci yaklaşımlara doğru bir eğilimin olduğu söylenebilir (Pamuk; Alabaş, 2016).

“Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı içeriği disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır”. Bireylerin kimliklerinin oluşumu sürecinde sosyal

bilgiler dersinin önemi büyüktür. Hem içeriği hem de genel amaçları bakımından bireylere kimlik kazandırabilecek bir derstir. Ortak bir kimliğin kazanılması toplumların devam ve düzenini sağlar. Sosyal bilgiler dersi aynı coğrafyayı paylaşan insanlara yaşadıkları çevreyi tanıtarak ortak bir yaşamışlık duygusunu oluşturarak ortak hafızanın oluşmasına katkı sağlamaktadır (Öztürk, 2011; İbret, Avcı, 2017).

2018 sosyal bilgiler programı özel amaçları içerisinde ise, başlangıç maddesinde öğrencilerin “Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven; haklarını bilen ve kullanan; sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri” şeklinde açıklanmıştır. Buna göre vatanını ve milletini seven, hak ve sorumluluklarının farkında olan ve bunların gereklerini yerine getiren ve milli anlayışa sahip vatandaşları yetiştirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018).

Şimşek ve Kartal (2020) tarafından yapılan araştırmada, T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabına yansıyan vatandaşlık algısı belirlenmeye çalışılmıştır. Ders kitaplarından elde edilen sonuçlar, Mustafa Kemal Atatürk’ün görüşleri doğrultusunda cumhuriyetin temel ilkelerine bağlı, hak ve ödevlerinin farkında olan, vatan ve millet sevgisini yürekten hisseden, birlik ve beraberliğin gücüne inanan ve milli değerler doğrultusunda hareket eden vatandaşlar yetiştirmek amacı ön plana çıkmaktadır.

Osmanoğlu; Adak ve Dereli (2013) tarafından yapılan araştırmada, 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatandaşlık algısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ders kitaplarında vatandaşlık haklarına vatandaşlık yükümlülüklerine göre daha fazla yer verilmiştir. Ders kitaplarında en fazla hakların korunması hakkı, kadın hakkı, eşitlik ve özgürlük haklarına yer verilmiştir. Ayrıca, en fazla askerlik yapma, vergi verme ve kanunlara itaat etme yükümlülüklerine yer verilmiştir.

Yukarıdaki araştırmadan farklı olarak Kuş ve Aksu’nun (2017) araştırmasında, öğretmenler etkili vatandaşı daha çok görev ve sorumluluk yönüyle tanımlamışlardır. Kuş ve Aksu (2017) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin tamamı etkili vatandaş yetiştirme ile sosyal bilgiler arasında doğrudan bir ilişki olduğunu fakat aktif vatandaş tanımlarında bazı sıkıntılar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler etkili vatandaşı “hak” ve “katılım” olarak değil, daha çok “görevler ve sorumluluklar” olarak tanımlamış yani geleneksel vatandaş anlayışından farklı bir tanım yapılmamıştır. Benzer şekilde Faiz; Turan ve Avcı (2021) tarafından yapılan araştırmada, 23 sınıf eğitimi öğretmen adayının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine önem verdikleri, vatanseverliği genel olarak ülkeye karşı yapılması gereken görevler olarak açıkladıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yavuz (2018) tarafından yapılan araştırmada ABD, Kanada, Singapur ve Türkiye’deki vatanseverlik eğitimi ele alınarak incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre ABD, Kanada, Singapur’da vatanseverlik değeri genel olarak farklılıklara saygı, demokrasi, çok kültürlülük gibi değerler ile ilişkilendirilerek verilmektedir. Bunun nedeni ise, ele alınan ülkelerin ulus devlet niteliği taşıyor olmamalarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Belirlenen ülkeler farklı milletlerden oluştuğu için, çok kültürlülük üzerine oluşturulan bir programları vardır. Türkiye’nin ulus devlet niteliği taşıması programın birçok konusunda diğer ülkelerden farklılaşmaktadır. Adı geçen ülkelerin programlarında, vatanseverlik doğrudan verilecek değerler arasında yer almazken Türkiye’de ise doğrudan verilecek değerler arasında yer almaktadır.

Avcı ve Faiz (2018), sosyal bilgiler ders kitapları “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında bulunan değer ve becerileri tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma bulgularına göre 5. Sınıf ders kitabında, 14 farklı değer belirlenmiştir. 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise en fazla yer alan değerler temizlik, yardımseverlik, sorumluluk ve vatanseverlik değerleridir. Yıldırım (2018) tarafından yapılan araştırmada, tarih öğretmen adaylarının görüşlerine göre değer hiyerarşilerini nedenleri ile belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adayları tarafından dürüstlük, adalet, vatanseverlik değerleri ilk üç değer arasında gösterilmiştir. Benzer şekilde Kuş; Merey ve Karatekin (2013) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, ilköğretim 4 ve 5. Sınıf ders kitaplarında en çok ifade edilen değerler duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi ve dayanışmadır. Sosyal bilgiler programında, en az ifade edilen değerler ise temizlik, dürüstlük ve hoşgörüdür. Değer sıralamalarında vatanseverlik değerinin en üst sıralarda yer alması önemlidir. Türkiye’nin aynı zamanda ulusçu devlet geleneğinin de bir yansımasıdır.

Vatanseverlik değeri konusunda yapılan araştırmalar bazı sorunlarında yaşandığını göstermektedir. Gül ve Şeker (2021) tarafından yapılan araştırmada, 1968’den günümüze sosyal bilgiler öğretim programında vatanseverlik değerinin hangi düzeyde yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre, vatanseverlik değerinin tüm öğretim programlarında yer aldığı fakat birçok programda öneminin yeterince vurgulanmadığı ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamına alınan öğretim programlarında vatanseverlik değeri ağırlıklı olarak tarih içerikli konularda ve vatanını sevme, koruma ve vatan için çalışma ile bağdaştırılmıştır.

Metin; Oran ve Karaderili (2019) tarafından yapılan araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler ders müfredatlarını vatanseverlik değerinin öğretimi açısından yeterli bulmamaktadırlar. Öğretmenlere göre, öğrenciler vatanseverlik ders konularına ilgi göstermektedirler. Fakat bazı nedenlerle, öğrencilerin vatanseverlik değerine karşı olumsuz tutum gösterdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlere göre öğrenciler yeterli düzeyde vatanseverlik değeri kazanmamaktadırlar.

Yılmaz ve Duman (2018) tarafından yapılan çalışmada, TRT Çocuk Dergisi'nde milli bir değer olarak vatan-vatanseverlik değerlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 2010-2016 yılları arasında yayınlanan TRT Çocuk Dergisi'nin 69 sayısı incelenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, adı geçen derginin incelenen sayılarında vatan ve vatanseverlik değerinin yeterli miktarda yer bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sanina (2018) tarafından yapılan çalışmada Rus vatandaşlığı, küresel vatandaşlık bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmada Amerika, Singapur, Çin ve Rusya'da vatanseverlik eğitimi ile ilgili doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Rusya'da vatanseverlik pozitif değerler üzerine değil sadece kör bakış açısıyla negatif faktörlerin bileşiminden oluşmaktadır. Bireylerin vatanlarına olan sevgisi, gelenek ve inançlarla değil aktif ve özgür sosyal davranışları yapılandırılmalıdır.

Chaves (2016) yaptığı çalışmada, Ekvator'da vatandaşlık eğitimi konusunda yapılan uygulamaları karşılaştırmak ve dönüştürücü vatandaşlığın çatısını geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırma, Ekvator'da bulunan sekiz okulda görev yapan 8 öğretmen ve 410 öğrenci üzerinde vatandaşlık eğitimi üzerine nitel bir çalışmadır. Araştırmanın bulguları, Ekvator'da vatandaşlıkla ilgili bazı sıkıntıların yaşandığını göstermektedir. Bu sıkıntılar, iki temel konudur. Bunlar ders kitaplarını da içine alan kaynak eksikliği ve katılımcı sınıf aktivite ve projelerinin eksikliğidir.

Tarhan ve Memişoğlu (2021) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımını çalışmak, sahip çıkmak, korumak temalarıyla ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Daha iyi bir yaşam ortamı ve ülkenin var olmasını sağladığı için vatanseverliği önemli görmüşlerdir. Vatansever kişilerin milli ve evrensel değerlere sahip olmalarının gerektiği ve vatanseverlik eğitiminde öğretmen yetersizliklerini temel sorun olarak görmüşlerdir. Etkili vatandaş yetiştirme amacıyla olan sosyal bilgiler dersinde, öğretmenlerin bu değerle ilgili yeterli donanıma sahip olması önemlidir. Bu kapsamda, geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarının vatanseverlik anlayışları da önemlidir. Vatanseverliğe inanan ve onu içselleştirmiş olan öğretmenler, bu değeri daha iyi verebilirler. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik anlayışlarını ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, betimsel tarama türündedir. Bu amaçla öğretmen adaylarının vatanseverlik konusundaki düşünceleri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla belirlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Katılımcılar

Çalışma, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmada, çalışma grubunu 24 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, katılımcıların sosyal bilgiler programında öğrenim görmeleri ölçüt olarak belirlenmiştir.

Bu örnekleme yöntemi, önceden belirlenen bazı ölçütleri karşılayan durumların seçilmesidir. Bu ölçüt, araştırmacı tarafından hazırlanabileceği gibi daha önceden hazırlanmış bir listede olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Çalışma grubundaki katılımcıların özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Özellikleri

Cinsiyet	Sınıf	Sayı
Kadın	Birinci Sınıf	6
	İkinci Sınıf	5
Erkek	Üçüncü Sınıf	7
	Dördüncü Sınıf	6
Toplam		24

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların 23'ü kadın ve 1'i erkektir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının vatanseverlikle ilgili görüşleri ve vatansever olup olmamalarının nedenlerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının gönüllü olarak çalışmaya katılmaları sağlanmıştır. Betimsel tarama türünde olan bu çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme formundaki sorular hazırlanırken başka bir uzman araştırmacıdan da yardım alınmıştır. Soruların anlaşılır olup olmadığını belirlemek amacıyla, 7 öğretmen adayına formlar dağıtılarak doldurmaları sağlanmıştır. Hazırlanan

formların anlaşılabilirliği konusu diğer uzman araştırmacıdan da yardım alınarak belirlendikten sonra bu formlar, asıl çalışma için kullanılmıştır. Çalışmada, öğretmen adaylarının vatanseverlikle ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, aşağıdaki sorular öğretmen adaylarına yönlendirilmiştir.

1. Vatanseverlik nedir?
2. Vatansever olduğunuzu düşünüyor musunuz açıklayınız?
3. Vatansever olup olmamanın arkasındaki nedenler nelerdir?

Bu sorulara verilen cevaplar, kodlanarak tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca, öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, betimsel çözümleme tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmacı ile diğer uzman araştırmacı tarafından önemli görülen başlıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Birbirleriyle ilişkili başlıklar bir araya getirilerek, ilgili tema oluşturulmuştur. Araştırmada, öğretmen adaylarına yapılan araştırmanın amacı açıklanarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kendilerine verilmiştir. Elde edilen veriler, başlık ve temalara göre düzenlenmiştir. Güvenirlik formülü kullanılarak Görüş birliği/Görüş birliği + Görüş ayrılığı X 100 diğer uzman araştırmacıyla karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre araştırmada, güvenirlik katsayısı %90 bulunmuştur. Gerekli olduğu araştırmada kullanılan bütün veriler incelemeye sunmak üzere araştırmacı tarafından saklanmıştır. Ayrıca doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Betimsel analiz yaklaşımına göre ulaşılan veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ya da gözlem sürecinde kullanılan soru ya da boyutlar göz önüne alınarak da sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3. BULGULAR

3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Vatanseverlik Tanımıyla İlgili Bulgu

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatanseverlik Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatanseverlik nedir?

Vatanseverlik nedir?	f
Kişinin ülkesini, bayrağını ve insanlarını sevmesi ve sahiplenmesi	23
Ülkenin ilerlemesi için bireylerin çaba sarf etmesi,	7
Sorumluluk bilincinin olmasıdır.	5
Milli bilinç ve ruha sahip olmak,	2
Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü istemektir.	1

Tablo 2’de öğretmen adaylarına, size göre vatanseverlik nedir? sorusu sorularak onların vatanseverlik tanımları belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplara göre öğretmen adayları vatanseverliği kişinin ülkesini, bayrağını ve vatanını sevmesi ve sahiplenmesi, ülkenin ilerlemesi için bireylerin çaba sarf etmesi, sorumluluk bilincinin olması, milli bilinç ve ruha sahip olmak, Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü istemek olarak tanımlamışlardır. Bu konuda öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır.

Ö4: “Vatanseverlik, devleti, bayrağı sevmek korumaktır”.

Ö1: “Vatanseverlik, bir kişinin ülkesini, bayrağını, milletini sevmesi, ülkesinin gelişmesi ilerlemesi için çaba sarf etmesi olarak tanımlanabilir”.

Ö6: “Vatansever birey, sorumluluklarının bilincinde olan ülkesi, vatani için gereken tüm sorumlulukları yerine getirendir”.

Ö15: “Vatanseverlik, bana göre bulunduğu toprağı, milleti sevip saygı göstermektir”.

Ö20: “Ülkesini, milletini ve bayrağını seven vatandaş olmanın sorumluluklarını yerine getiren, milli bilinç ve manevi değerlerine sahip çıkan herkes vatanseverdir”.

Yukarıdaki alıntılara göre öğretmen adayları vatanseverliği devleti, bayrağı sevmek, korumak; ülkesinin gelişmesi için çaba sarf etmesi, sorumluluklarını yerine getiren kişiler olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlardan hareketle öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramını bildikleri ortaya konulmuştur.

3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Vatanseverlik Olup Olmamakla İlgili Bulgu

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatansever olup olmamakla ilgili bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının vatansever olup olmamak ile ilgili görüşleri

Vatanseverlik olup olmamakla ilgili görüşler	f
Vatansever olduğumu düşünüyorum	22
Sorumluluklarının bilincindeyim	9
Vatansever öğrenciler yetiştirmek istiyorum	3
Devlete zararlı bir birey değilim	2
Ülkemin bağımsızlığını ve ilerlemesini istiyorum	2
Vatansever değilim	1

Tablo 3'te öğretmen adaylarına vatansever olduğunuzu düşünüyor musunuz açıklayınız? Sorusu sorularak öğretmen adaylarının vatanseverlik anlayışları daha ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adayları vatansever olduklarını düşündükleri, sorumluluklarının bilincinde oldukları, vatansever öğrenciler yetiştirmek istediklerini, devlete zararlı birey olmadıklarını, ülkenin bağımsızlığını ve ilerlemesini istediklerini ve bir öğrencide vatansever olmadığı açıklamıştır. Bu konuda öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar aşağıda yer almaktadır;

Ö3: “Vatansever olduğumu düşünüyorum.Sosyal bilgiler öğretmenliği okuyup gelecek nesilleri vatansever olarak yetiştireceğim içinde yine vatanseverim”.

Ö9: “Evet vatansever olduğumu düşünüyorum.gerekli olan ödevlerimi biliyorum, sorumluluklarımı yerine getiriyorum”.

Ö1: “Vatansever olduğumu düşünüyorum. Çünkü ülkemizin gelişip ilerlemesini diğer ülkeler karşısında her zaman ileride olmasını istiyorum”.

Ö23: “Vatansever olduğumu düşünüyorum. Çünkü ülkeme bağlı, milletimi seven, koruyan ve hep ülkem için elimden geleni yapan bir ferdim”.

Yukarıdaki alıntılara göre öğretmen adaylarının vatansever olup olmamakla ilgili görüşleri; vatansever nesiller yetiştirmek istedikleri; sorumluluklarını yerine getirdikleri; ülkenin gelişmesini istedikleri; ülke için elinden geleni yapan şekilde açıklamışlardır.

3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Vatansever Olup Olmama nedenleriyle İlgili Bulgu

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatansever olup olmama nedenleri Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: Öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatansever olup olmama nedenleri nelerdir?

Vatanseverlik olup olmamanın arkasındaki nedenler	f
Vatansever olmak toplumun değerleriyle ilgilidir	6
Vatanını sevmeyen bencildir ve sorumsuzdur	5
Vatanseverlik bilinçli olmakla ilgilidir.	5
Geçmiş yaşantılar etkilidir	2
Vatansever olmamanın arkasında çevre, aile ve okul vardır.	2
Vatansever olmak iyi niyetli olmaktır	1
Vatansever olmamanın arkasında içinde yaşanılan koşullar vardır	1

Tablo 4'de öğretmen adaylarına vatansever olup olmamanın arkasındaki nedenler nelerdir? Sorusu sorularak vatansever olup olmamanın arkasındaki nedenler ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarına göre, vatansever olmak toplumun değerleriyle ilgilidir, vatanını sevmeyen bencil ve sorumsuzdur, vatanseverlik bilinçli olmakla ilgilidir, geçmiş yaşantılar etkilidir, vatansever olmanın arkasında çevre, aile ve okul vardır, vatansever olmak iyi niyetli olmaktır, vatansever olmamanın arkasında içinde yaşanılan koşullar vardır. Bu konuda öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar aşağıda yer almaktadır;

Ö2: “Vatansever olmak genel olarak bilinçli olmakla ilgilidir”.

Ö3: “Ailevi nedenler, yetiştirilme tarzı veya okullarda yeterli eğitimin verilmemesi vatansever olmamanın nedenleridir”.

Ö4: “Çevre, aile ve arkadaş grupları bireyi vatansever olup olmama konusunda değiştirmektedir. Birey içinde yaşadığı toplumdan etkilenir”.

Ö15: “Vatansever olmak, gerçekten bulunduğu yere kendini ait hissetmektir. Sana sunulan hizmetlere saygı duymak. Hiçbir şeye zarar vermemek vatansever olmanın gerekleridir”.

Ö18: “Bence vatansever olmayan kişiler benliğini kaybetmiş, başka düşüncelerin adeta mahkumu olmuş, vatanına karşı sorumluluklarının farkında olmayan, bayrağının ve marşının kutsallığını unutmuş kişi yada kişilerdir”.

Yukarıdaki doğrudan alıntılardan hareketle öğretmen adaylarına göre vatansever olup olmamanın arkasında, toplumsal değerlerle ilgilidir; bilinçli olmakla ilgilidir; geçmiş yaşantılar etkilidir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, 24 öğretmen adayıyla görüşme yapılarak onların vatanseverlikle ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının vatanseverliği nasıl tanımladıkları, vatansever olup olmadıkları ve vatansever olup olmamanın arkasındaki nedenler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adayları vatanseverliği, kişinin vatanını, ülkesini ve bayrağını sevmesi ve sahiplenmesi; ülkenin ilerlemesi için bireylerin çaba sarf etmesi; sorumluluk bilincinin olması; milli bilinç ve ruha sahip olmak; Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve bütünlüğünü istemek olarak tanımlamışlardır. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının vatansever olup olmamaları konusundaki görüşleri ise, verilen cevaplarda 24 öğretmen adayından 23'ü vatansever olduklarını, sorumluluklarının bilincinde olduklarını, vatansever öğrenciler yetiştirmek istediklerini, devlete zararlı bireyler olmadıklarını, ülkenin bağımsızlığı ve ilerlemesini istediklerini açıklamışlardır. Bu çalışmanın bulgularını Avcı, İbret; Avcı (2017), Börü (2020), Nazıroğlu ve Göksu (2018), Yiğittir (2010), Beldağ; Özdemir; Nalçacı (2017), Çelikkaya; Kürümlüoğlu (2017), Kılcan ve Üçarkuş (2018), Gündüz ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırma bulguları desteklemektedir.

Avcı, İbret ve Avcı (2017) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler ve vatanseverlik arasındaki ilişkiyi sosyal bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme ve dersi tanıtmaya amacında olması ve içeriğinin vatanseverlik değeriyle ilgili olmasıyla açıklamışlardır. Öğretmenler vatanseverliği, vatanını ve milletini sevmek şeklinde açıklamışlardır. Bu değerlerin önemini ise, toplumsal düzeni sağlamak, bilinçli bireyler yetiştirmek ve ülkenin gelişmesine yardımcı olmak şeklinde açıklamışlardır.

Börü (2020), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde öğrenimine devam eden 210 öğretmen adayının vatanını sevmeye nedenlerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda vatanını sevmeye nedeni konusunda en çok yuva, minnet, bağlılık, aidiyet, bağımsızlık, ana, geçmiş ve gelecek gibi kavramlar öne çıkmıştır.

Nazıroğlu ve Göksu'nun (2018) yaptıkları çalışmada, İmam Hatip Okullarında vatanseverlik değerinin bilişsel anlamda hangi düzeyde öğrenildiğini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre, öğrenciler vatan mefhumunu salt bir toprak parçasından ziyade üzerinde yaşananlar ve yaşayanlarla birlikte algılamaktadırlar. Ayrıca, öğrencilerin vatanseverlik tanımlarında en çok fedakârlık, vatanseverliğin zıttı konusunda da ihanet vurgusu yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yiğittir (2010) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim 4-7. Sınıflar sosyal bilgiler öğretim programının yer alan değerler doğrultusunda velilerin çocuklarına en fazla kazandırılmasını istedikleri 10 değeri sıralamaları için anket verilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ailelerin okullarda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve istiklal marşına saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerine öncelik verdikleri; ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin bu değerleri tercih etmelerinde etkili olduğu; ailelerin değer tercihleriyle, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan doğrudan verilmesi gereken değerlerin çoğunun tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beldağ; Özdemir ve Nalçacı (2017) tarafından yapılan çalışmada, yedinci sınıf öğretim programında yer alan değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin veli görüşlerini incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 12 veli oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre adil olma, çocukların farklılıklara saygı, estetik, dürüstlük, vatanseverlik, bilimsellik ve barış değerlerini kazandıklarını düşünmektedirler. Ayrıca barış, dürüstlük, farklılıklara saygı, vatanseverlik, adil olma değerlerinin kazandırılmasında ailenin önemi vurgulanmıştır.

Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri öğrenci ve velilerin sahip oldukları değer hiyerarşilerini nedenleri ile ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmen ve veliler dürüstlük, saygı ve sorumluluk değerlerini yüksek oranda sıralamaya dâhil etmişken; öğrenciler ise, daha yüksek oranda adil olma ve vatanseverlik değerlerini sıralamaya dâhil etmişlerdir. Öğretmen, öğrenci ve veliler ilk beş değer için aile tarafından kazandırılması gerektiği yönünde aynı fikri paylaşırken; öğrenciler aileye ek olarak her değer için öğretmenden de kazanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca çevre, okul, toplum ve dini karakterlerden de bu değerlerin kazanılabileceği açıklanmıştır. Öğrenciler, özellikle saygı ve vatanseverlik değerini kazanma konusunda kendilerine nasihat edildiğini vurgularken; öğretmen ve veliler ise, nasihat yöntemini belirtmemişlerdir.

Kılcan ve Üçarkuş (2018) tarafından yapılan çalışmada, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) dergilerinin değerler eğitimi konusunda incelenmesi amaçlanmıştır. 2006-2016 yılları arasında EBA'da yayınlanan e-dergiler araştırmanın veri grubunu oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre, 6. sınıfta en fazla doğal çevreye duyarlılık en az düzeyde

sorumluluk değerinin, yedinci sınıfta ise en fazla vatanseverlik, en az adil olma değerinin e-dergilerde yer aldığı ortaya konulmuştur.

Gündüz ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada, tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine vatanseverlik dersini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. 20 tarih öğretmeniyle nitel bir çalışma yapılmıştır. Öğretmenlerin vatanseverlik algılarının benzer fakat öğrencilerin bu değerleri kazanmaları konusunda farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Öğretmen görüşlerine göre, vatanseverlik değerinin kazandırılmasında öğrenci merkezli yöntemler ve etkin materyaller kullanmak gerekir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının görüşlerine göre, vatansever olup olmamalarının arkasındaki nedenlerle ilgili cevapları ise; vatanseverliğin, toplumun değerleriyle ilgili olduğu; vatanını sevmeyenleri, bencil ve sorumsuz olarak tanımladıkları; vatanseverliğin, bilinçli olmakla ilgili olduğunu; geçmiş yaşantıların etkili olduğunu; vatansever olmanın arkasında çevre, aile ve okulun olduğunu; vatansever olmanın iyi niyetli olmakla ilgili olduğu; vatansever olmamanın arkasında ise yaşanan koşulların olduğu sayılmıştır.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir;

- ✓ Bütün öğretim programlarında, evrensel ve milli değerlerin öğretimine önem verilmelidir.
- ✓ Sosyal bilgilerde kullanılan biyografilerde evrensel ve milli değerleri destekleyen kişiliklere yer verilmelidir.
- ✓ Örtük program ile değerler eğitimi bütün okul personeli tarafından davranış haline getirilmelidir.
- ✓ Vatanseverlik eğitimi verilirken, farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasına önem verilmelidir.
- ✓ Önemli günlerde yapılan etkinliklerin niteliğini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Aktan, O. & Padem, S. (2013). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kullanılan Okuma Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1 (2), 44-55.

Avcı, A. A.; İbret, B. Ü. & Avcı, E. K. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1558-1574.

Avcı, E. K. & Faiz, M. (2018). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları "Etkin Vatandaşlık" Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.

Beldağ, A.; Özdemir, Ü. & Naçacı, A. (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Veli Görüşleri. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 317-328.

Börü, N. (2020). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Vatanını Sevme Nedenleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(58), 2231-2235.

Chavez, A. A. (2016). Citizenship Education in Ecuador: Perceptions of Students and Teachers. *International Educational Studies*, 9(12), 206-218.

Çelikkaya, T. & Kürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, Öğrenciler Ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2005 Programdaki Değerlere İlişkin Değer Hiyerarşileri, Gereçekleri, Önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 243-264.

Faiz, M.; Turan, S. ve Avcı, E. K. (2021). Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 2021.

İbret, B. Ü. & Avcı, E. K. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kimlik Algısı. (Ed. Refik Turan & Hakan Akdağ), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar III, ss.37-57, Pegem A Akademi, Ankara.

Gül, O. K. & Şeker, G. (2021). 1968'den Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Vatanseverlik Değeri. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 9(29), 10-22.

Gündüz, D. D. & Gündüz, M.; Mertol, H. & Çelikkol, Ö. (2019). Tarih Öğretmenlerinin Ortaöğretim Öğrencilerine Vatanseverlik Dersini Öğretirken Kullandıkları Değer Yaklaşımlarının Tespit Edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 591-606.

Kılcan, B. & Üçarkuş, E. (2018). Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Dergilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 42-54.

- Kuş, Z.; Merey, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Kuş, Z. & Aksu, A. (2017). Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnançları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 18-41.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı, <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Metin, B.; Oran, M. & Karaderili, Ş. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Vatanserverlik Değeri Kazanım Düzeylerine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 109-127.
- Nazıroğlu, B. & Göksu, M. Z. (2018). İmam Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Gözüyle Vatanserverlik Değeri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 211-230.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. (Edit: Cemil Öztürk), Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi, ss. 1-31, Pegem Akademi, Ankara.
- Pamuk, A. & Alabaş, R. (2016). Vatandaşlık ve Sosyal Bilgiler. (Ed. Dursun Dilek), Sosyal Bilgiler Eğitimi, ss. 333-351, Pegem A Akademi, Ankara.
- Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 127-157.
- Osmanoğlu, A. E.; Adak, N. & Dereli, E. (2013). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Vatandaşlık Algısı. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 63-88.
- Sanina, G. A. (2018). Patriotism and Patriotic Education on Contemporary Russia. *Russian Social Science Review*, 59(5), 468-482.
- Şimşek, A. & Kartal, S. (2020). Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabına Yansıyan Vatandaşlık Algısı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 43-57.
- Tarhan, E. & Memişoğlu, H. (2021). Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanserverlik Algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(3), 235-252.
- TDK, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>.
- Yavuz, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanserverlik Değeri'nin Öğretimi konusunda Farklı Ülke Uygulamaları. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 3(1), 17-31.
- Yıldırım, T. (2018). Tarih Öğretmen Adaylarının Programdaki Değerlere İlişkin Değer Hiyerarşileri, Gereççeleri ve Önerileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 296-320.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Seçkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, M. & Duman, T. (2018). TRT Çocuk Dergisi'nde Milli Bir Değer Olarak "Vatan-Vatanserverlik" Değeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 639-657.
- Yığittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.